

Çocuk Edebiyatı Deyince...

NÂZİM HİKMET POLAT

Herhangi bir konu etrafında düşünürken veya yazarken önce terimler dikkate alınmalıdır. Bazı terimler üzerinde anlaşmak kolayken bazıları için aynı şeyi söylemek zordur. “Çocuk edebiyatı” da bunlardan biri...

“Çocuk edebiyatı” terimi doğru mudur?

“Çocuk Edebiyatı” dersleri okuturken “çocuk” ve “edebiyat” üzerinde hemen fikir birliği sağlanırken “çocuk edebiyatı”nı anlamlandırmada epeyce farklı düşüncelerle karşılaşırız. İlk soru şudur: Eğer “çocuk edebiyatı” diye bir edebiyat alanı varsa “gençlik edebiyatı”, “yetişkinler edebiyatı”, “ihtiyarlar edebiyatı” niye olmasın?

“Kadın edebiyatı” zaten yeteri kadar yerleştiğine göre bunlar da yaygınlaşabilir. Bu terimler, bazen okuyucu kitlelerini bazen de eserdeki bakış açısını anlatır. “Kadın edebiyatı” derken daha çok kadınların okuduğu veya okuması niyetiyle yazılan eser akla gelebilir. Cümlelerin bağlamına göre aynı terim, kadınlarla ilgili toplumsal meselelere dikkat çeken eserler için kullanılabilir. Bu arada kadınlar tarafından meydana getirilen edebiyat için Türkçede başka bir terim bulunmadığını belirtelim. “Çocuk” da “kadın” gibi öncelikle ve özellikle dikkat merkezi olması gereken kitleleri ifade eder. “Kadın edebiyatı” için yukarıda kaydedilenler, “çocuk edebiyatı” için de söylenebilir.

Her iki çeşide dâhil edilebilecek çalışmalar rejim değişikliklerinde birdenbire hızlanır.

Çünkü her rejim kendisini koruyup kollayacak, yaşatıp yüceltecek nesiller ister. Bunun yolu da yeni yetişen (çocuk) ve yetiştirenden (kadın/anne) geçer. Türkiye’de rejim değişikliği konusundaki ilk büyük olay, II. Meşrutiyet’in ilanındır (23 Temmuz 1908). Bu tarihten itibaren çocuklara ve kadınlara yönelik yayınlarda birdenbire artış olur. II. Meşrutiyet yıllarının baskın edebi anlayışı olan Millî Edebiyat hareketi de “toplumsal fayda” ilkesi gereği bu tür yazılara

özel bir ilgi gösterir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da durum tamamen aynıdır.

“Kadın edebiyatı” bahsinde, yapılan bu türden edebiyatın bir kısmını kadınlar hanesine yazmada kimsenin tereddüdü yok. Öyle ya, romanlarının 1. derecedeki kahramanları hep kadın olan Halide Edib'i bilmeyen mi var? Fıtnat Hanım, Nigar Hanım, Leyla Hanım, Makbule Leman, İhsan Raif ve Halide Nusret Hanımları duymayan yoktur. (Aramızda kalsın, bazılarımız Rabia Hatun, T. Nahide, Elif Ulviye imzalarını da kadınlara ait sanır). Bugün de edebiyatımıza yeni eser kazandıranlar arasında pek çok kadın imzası vardır.

Fakat sözü “çocuk edebiyatı” bahsine getirince, çocuklar tarafından yapılmış edebiyata nasıl örnek gösterilebilir? Çocukların dilindeki tekerlemeleri yetişkinler uyduruyor. Masallar yetişkinlerin içindeki çocuk safiyetinde kalma özleemi... Kahramanı çocuk olan pek çok roman, tiyatro biliyoruz. Hele hele bütün yazdıkları çocuğun çilesi ve istismarı üzerine kurulu Kemalettin Tuğcu'yu kim hatırlamaz? Ama işte bunların hepsi, yetişkinlerin çocuklara bakışından ibarettir. Yetişkinler çocuğun dünyasını ne kadar yansıtabilir? Çocuklaştığı ölçüde!

Çocuğun kendisi tarafından çocuk edebiyatı yapılması mümkün değil mi? İşte bu soruya çekine çekine “olabilir” diyenlerimiz çıkıyor ama örnek göstermeye sıra gelince epeyce zorlanıyoruz. Ömer Seyfettin'in yayımladığı ilk metin, “Lane-i Garam” başlıklı bir şiiirdir (Ömer Seyfettin o sıralar 14 yaşında idi). İlk mısralarına bir göz atalım:

“Küçük... fakat tasavvurumca dil-rübâ, lâtif idi

O âşiyân-ı aşk kim nişîmenimdi bir zaman!

- Uçar derûn-ı safvetinde renk renk handeler,

Açar zemîn-i behçetinde en güzide zehreler”

14 yaşındaki çocuk, bu mısralarda kendi aşk yuvasını tasvir ediyor. Küçük fakat -hayalinde canlandırdığına göre gönül alıcı ve güzel imiş bu aşk yuvası... Aşk yuvası, bir zamanlar şairin oturduğu (yaşadığı) yermiş! Saf, tertemiz olan içinde, renk renk gülücükler uçuşmuş... Cennet gibi olan bu aşk yuvasında en seçkin çiçekler açarmış!..

İçinizden geçeni bilmek zor değil. Çünkü bu mısraların 14 yaşında birine ait olduğunu öğrenen herkes aynı şeyi düşünür: Büyümüş de küçülmüş!

Ömer Seyfettin gibi küçük yaşlarda kaleme sarılan daha başka yazar ve şairlerimiz de var. Necip Fazıl'ın kendi doğum tarihi hakkında telaffuz

ettiği tarih doğru ise 13 yaşındayken yazmaya başlamış! Çocuk Edebiyatı derslerimizde hangisinin birkaç satırına baktıysak bütün öğrencilerimiz aynı şeyi söylediler: “Büyümüş de küçülmüş.”

Özetle bunların hiçbiri, çocuğun yaptığı edebiyat değildir. Fakat artık çocuğun yazdığı/yaptığı edebiyat örneği de var.

Aybike Gül Demir’le ve onun eseri *Maline Maceraları* (Grafiker Yay., Ankara 2011, 55 s.) ile tanıştım. Sizin de tanışmanızı istiyorum.

Maline Maceraları, bir masal dizisinin *Hongan Krallığına Yolculuk* adlı ilk kitabı... İkinci kitabın *Yılanlı Köprüden Geçiş* adını taşıyacağını da eserin son sayfasındaki ilandan öğreniyoruz.

Hongan Krallığına Yolculuk, masal anlatım kipiyle başlıyor fakat hikaye anlatım kipiyle devam ediyor:

“Çok uzun yıllar önce Maline adında güzel bir kız yaşarmış. Bu kız, okuduğu kitaplar ve edindiği bilgiler nedeniyle sihrin var olduğuna inanmış.

İnancında yanılmamış. Çünkü sihir gerçekten varmış...

***

Arkadaşım Eline ile göl kenarına yurüyorduk. “ (s. 5)

Hikâye kipiyle anlatılan kısım, klasik yerli masallardan ziyade, kitap ve çizgi filmlerden öğrenilen kurgulara benziyor. Gelenekteki masalcının bakış açısı ilahi (hâkim) bakış açısidir. O anlatıcı sadece geçmişte olanı değil, gelecekte olanı da bilmektedir. Aybike Gül Demir’in hayal dünyasında kurguladığı olayları ise yaşayan biri yani kahraman-anlatıcı naklediyor.

Hongan Krallığına Yolculuk masalının kahramanları Maline (anlatıcı) ile Eline bir göl kenarına doğru yürürken orada çok büyük bir kedi görürler. Eline, kedinin büyüklüğüne şaşkınlığını dile getirirken Maline, onun aslında bir kedi olmadığını söyler. Maline, bu büyük kedinin aslında ne olduğunu söyleyecekken “iğrenç bir dev” kalkar ayağa. Kızlar korku içinde eve doğru koşarlar. Maline’in annesi Alexandra çığlığı duyup Maline’i kucaklar. Maline, kendilerini bir köpeğin kovaladığını söyler. Eline, gece Malinelere kalır. Maline, arkadaşlarıyla birlikte kedisi Falomit’e yiyecek vermek için bahçeye çıkar. Maline, Falomit’in arkasında onları gözetleyen “iğrenç suratlı bir yaratık” görür. Birdenbire elleri havaya kalkar, ağzından “HİGORİO” diye bir kelime ve ellerinden ateş çıkar, canavar yok olur. İki arkadaş, Maline’in odasına çekilip uyurlar. Maline, gördüğü “çok garip” rüyadan uyanır. Rüyasında anne ve babasının canavarlarla konuştuğunu görmüştür. Canavarlar, Maline’in

gizli güçlerini ve öldürdüğü canavarı anlatmakta ve Maline’i yanlarına almak istediklerini söylemektedir. Babası bunu reddederken anne “kesinlikle kabul” etmektedir. Baba birden yere yığılmıştır, anne onu öldürmüştür. Maline, o an Alexandra’nın gerçek annesi değil üvey annesi olduğunu anlar. Bu noktadan itibaren iki arkadaş evden ayrılıp kötülere karşı savaşmaya başlar. Sonunda Maline kedi ve köpek’ kılığına sokulmuş anne ve babasına kavuşur. Fakat kişinin kaderinde asıl söz sahibi bir konsey vardır. Bu konsey, Maline’in ya yok edilmesine ya da “çok uzaklara Maynsten diyarına” gitmesi gerektiğine karar vermiştir. Annesi ve babası istemeyerek karara baş eğse de Maline karşı çıkar. Onun ağzından çıkan “EGZANTE!” kelimesiyle kötüler yanar, iyiler kalır. Kahramanlarımız, “boyut değiştirip” uçan hayvanlarla dolu bir ormana geçer. Burası Hongan Krallığıdır. Maline’in üvey annesi, buradaki kralın da ruhuna girmiştir. Fakat oradan da kurtulmayı başarıp Yılanlı Köprü’ye yönelirler.

Olabildiğince özetlendiği hâlde görüldüğü üzere olaylar zinciri asla yalın kat değil! 11 yaşındaki yazarımız, olay içinden olay(lar) üretmeyi çok iyi biliyor. Merak unsurları yaratmada, usta yazarlardan hiç de geride değil! İçinde yazarlık kabiliyeti saklı olmayan biri, büyük kedinin aslında ne olduğunu derhâl söyler, devin ortaya çıkmasına müsaade etmezdi. Genlerinde yazarlık kabiliyeti taşımayan biri, kötülerini yakıp cezalandırdıktan sonra iyilerin yakasını bırakma gereği duyardı. Çünkü klasik masal formu bunu gerektirir. Ama Aybike Gül Demir, bunu yeni bir gerilim unsurunun başlangıcı yapmayı biliyor. Yani masaldan hareketle, masalımsı fakat farklı bir formda yeni bir eser ortaya koyuluyor. Bu durum, gelecekte onun çok daha ileri seviyede eserler yazacağına delildir.

Aybike Gül Demir, anlaşıyor ki dedesinden, ninesinden masal dinlememiş. Masal dünyasıyla buluşması, doğrudan doğruya YD (yoğun disk) veya televizyondaki çizgi film vasıtasıyla olmalıdır. Dededen dinlemek, kültürü yaşamak demektir. Hâlbuki çizgi filmde alınan şey sadece “öğrenilen” kültürdür. Öğrenilen, yaşanan yanında daima yabancı kalır. 11 yaşındaki yazar, izlediği çizgi filmlerde hiç Türk adı duymadı. Onun için babayı içinde saklayan köpek (Köpük) ve gidilecek yer (Yılanlı Köprü) dışında bütün şahıs kadrosu ve mekân isimleri ya Batı ya da Uzak Doğu dillerini hatırlatıyor: Eline, Maline, Rottweiller, Rex, Falomit, Melani, Jane, Trede, Hengrand, Kiramari Köyü gibi... Her çizgi film kahramanı, başı sıkıştığında, büyüye başvurur. *Hongan Krallığına Yolculuk’ta* durum aynı. Büyü kelimeleri

Türkçe değil: HİGORİO!, EGZANTE! Ama bunda şaşılacak bir şey yoktur. Büyü, bilinmeyen ve anlaşılmayan dille olmalıdır ki sıradanlığın ötesine geçebilsin, esrarengiz olabilsin.

Aybike Gül Demir'in dilinde kendine mahsus "... bakışı atmak" gibi söyleyişler de var:

"Ben Eline'ye bir 'ister misin?' bakışı atınca Eline de bana 'fark etmez' bakışı attı." (s. 12).

Aynı ifade kalıbını birkaç yerde görüyoruz. Bu kalıpta dilin tadı yoktur. Fakat 11 yaşında bir yazar için; dili şahsi kullanım ile yazmak, ileride dile yeni ve güzel kalıplar getireceğinin, arkasında zengin çağrışım ve imalar taşıyan ifadeler icat edeceğinin delili garanti belgesidir.

Yaşı küçük ama hayal dünyası çok büyük bu yazarımızın dilinde yadrganabilecek unsurlar da var. Mesela "epeyce" karşılığı, kullanılan "bayağı", kelimesini, konuşma dilinde vurgusuz söylenişi yüzünden düşüymüş intibayı veren "ğı"yı yok sayıp "baya" biçiminde yazıyor (s. 53). Bu tür yanlışların asıl sebebi, konuşma diliyle yetinip, kelimeyi kitapta görmemektir. Aybike Demir için bu durumun geçerli olmadığını, burada bir dizgi hatası bulunduğunu düşünmek eğilimindeyim.

Basından öğrendiğimize göre "dünyanın en genç yazarı" unvanını, 2006 yılında, İskoçyalı Christopher Beale adlı 6 yaşındaki bir çocuk kazanmış. Kitabının adı *This and Last Season's Excursions* (Bu ve Geçmiş Mevsimlerin Gezileri) imiş (*Sabah*, 27 Kasım 2006).

2010 başlarında ise 14 yaşındaki Rana Demiriz *Gölgedeki Işıklar* adlı fantastik (masalımsı) romanıyla Türkiye'nin en genç roman yazarı unvanını hak etmişti (18.1.2010 tarihli TRT Haber Bülteni www.trt.net.tr/Haber/HaberDetay.aspx?).

Öyle ise şu anda, Türkiye'nin en genç yazarı unvanı, artık Aybike Gül Demir'indir. O, Türkçenin yarını için ümit vaat edenlerden biridir. Onu tebrik etmek, onun başarısıyla sevinmek, Türkçeyi seven herkes için bir borçtur. Ben, bu yazıyla borcumun bir kısmını ödemek istedim.